

Posudek oponenta disertační práce

Jméno autora práce: PhDr. Blanka Jirkovská

Název práce: Pracovní podmínky a podpora zdraví pracovníků v oblasti péče o seniory

Vedoucí práce: PhDr. Hana Janečková, Ph.D.

Oponent práce: PhDr. Eva Dragomirecká, PhD.

Tématem práce je zkoumání vlivu pracovních podmínek na osobní pohodu pracovníků z oblasti dlouhodobé péče s využitím modelu Effort Reward Imbalance (ERI).

V přehledové části se autorka zabývá konceptem podpory zdraví. Na úrovni teoretické vychází z Antonovského salutogeneze a sociálního modelu zdraví a ukazuje, jak je toto pojetí rozpracováno v mezinárodních dokumentech. Téma podpory zdraví uvádí do kontextu stárnutí obyvatelstva a specifikuje na podporu zdraví formálních pečovatelských pracovníků v oblasti dlouhodobé péče. Výběr této profese zdůvodňuje jak narůstající potřebou související s demografickým stárnutím, tak náročností profese, která kromě rutinních úkonů vyžaduje také navázání vztahu a je ve velké míře ohrožena stresem a vyčerpáním.

Dále do přehledové části zařazuje kapitulu o problematice dlouhodobé péče. Vymezení pojmu, proměny v poskytování péče a současný stav jsou pojednány z multidisciplinární perspektivy (sociologické modely, sociálně gerontologické přístupy a zakotvení v dokumentech sociální a zdravotní politiky), podložené výbornou znalostí současného stavu poznání včetně výzkumných studií.

Třetí kapitola představuje model pracovního stresu ERI, který zkoumá u pracovníků rovnováhu mezi vynaloženým úsilím a získanými odměnami a důsledky stavu nerovnováhy. Autorka zmiňuje relevantní teorie, z kterých model vychází, jako je např. teorie sociální směny, motivační teorie rovnosti nebo princip seberegulace. Podrobně je popsán vývoj modelu a zjišťování (měření) jeho hlavních komponent pomocí třídimenzionálního dotazníku. Dotazník se skládá z 6 položkové škály komponenty úsilí, 11 položkové škály komponenty odměny a třetí 6 položkové škály nadměrné angažovanosti, ve zkrácené verzi má celkem 16 položek. Kapitola je opět podložena dobře zpracovaným výzkumným přehledem studií, které použily metodu ERI a obsahuje i srovnání s podobným modelem Job Demand – Control, ve kterém jsou považována za podstatnou charakteristiku pracovní zátěž ve vztahu k míře kontroly pracovníka nad prováděnými pracovními činnostmi. Oceňuji část věnovanou hodnocení modelu ERI a limitám jeho uplatnění.

Poslední kapitola přehledové části vymezuje pojem well-being, přínosná je zejména část pojednávající o výzkumech well-beingu ve vztahu k pracovnímu prostředí.

Ve výzkumné části bylo záměrem autorky ověřit vztah mezi nerovnováhou podle modelu ERI a well-beingem u pracovníků poskytujících sociální a zdravotní služby dlouhodobé péče. Výzkum měl smíšený design s první etapou kvalitativní, s využitím focus groups, následovanou kvantitativní etapou s využitím dotazníků. Do výzkumu byli účelovým výběrem zařazeni pracovníci 12 organizací převážně z Prahy. Autorka prezentuje charakteristiky souboru osob, které vyplnily dotazník (N = 265). Tabulka 1 by mohla být přehlednější, kdyby obsahovala informaci o celkovém počtu, případně vysvětlení chybějících dat. Věta, že „kvantitativní části se zúčastnilo 265 osob, z toho 241 žen“ pak není bez uvedení chybějících dat přesná.

Kvalitativní etapa výzkumu byla pojata jako předvýzkum a zahrnovala focus groups. Čtenář by uvítal explicitnější informace, takto musí v textu dohledávat i jejich počet („jedna v každém zařízení“).

Hlavní výzkumnou metodou je jednorázové dotazníkové šetření. Do dotazníku autorka zařadila zkrácenou verzi ERI a měření tří dimenzí well-beingu/osobní pohody, konkrétně psychickou, fyzickou a sociální. Způsob zjišťování těchto tří dimenzí byl zvolen autorkou; psychickou dimenzi zjišťovala pomocí dotazníku Burnout measure (česká verze Křivohlavý) a dvou samostatných otázek na motivaci a spokojenost, fyzická dimenze byla zjišťována pomocí samostatné otázky na subjektivní zdravotní stav, sociální dimenze pomocí dvou samostatných otázek na vztahy s kolegy a vztahy s přímým nadřízeným. Sestavení indikátorů měření osobní pohody je dílem autorky a nepostrádá zdůvodnění, doporučila bych však tuto měřenou charakteristiku označovat jako „pracovní osobní pohodu“.

Co se týče prezentace výsledků, oceňuji přehlednost zpracovaných kategorií získaných ve focus groups (tabulky 6 a 7) a celkovou důkladnost zpracování. Výsledky kvantitativní části odpovídaly na tři výzkumné otázky týkající se vztahu ERI, osobní pohody a typu práce v dlouhodobé péči. Hlavním zjištěním je, že nejvíce jsou „ohroženi“ sníženou (pracovní) pohodou terénní zdravotničtí pracovníci a sociální pracovníci v institucích, nejméně sociální pracovníci v terénu a podobně, že nerovnováha ERI souvisí se sníženou psychickou (pracovní) pohodou u zdravotníků, ale nikoli u sociálních pracovníků. Nejvyšší nerovnováha mezi úsilím a odměnami byla zjištěna u zdravotnických pracovníků ústavů dlouhodobé péče. Cenné jsou analýzy jednotlivých položek, které dokládají pocit vzrůstající náročnosti práce u zdravotníků v ústavních zařízeních dlouhodobé péče a nižší respekt od nadřízených ve zdravotní sféře, než pociťují sociální pracovníci. Výsledky ERI byly analyzovány vzhledem k jednotlivým sociodemografickým charakteristikám (víra, délka praxe, věk, vzdělání apod.), zajímavé by však bylo analyzovat vliv těchto charakteristik v jednom modelu.

Diskuse uvádí zjištěné výsledky do vztahu s literárními a výzkumnými nálezy; přínosný je např. poukaz na vzrůstající důležitost prožitku smysluplnosti práce jako součást budování vlastní identity. Důležitá jsou zjištění o velmi nepříznivých podmínkách práce sester v ústavních zařízeních dlouhodobé péče.

Práci považuji celkově za přínosnou jak v části literárně-přehledové, tak v části empirické. Obrací pozornost na potřeby pracovníků v geriatrických službách a činí tak na základě výborné znalosti problematiky, s nabídkou metody zjišťování pracovních podmínek.

Také formálně je práce na velmi dobré úrovni. Případné připomínky jsou na úrovni redakčních komentářů, nikoli zásadních námitek.

Závěr:

Předložená práce Blanky Jirkovské splňuje podle mého názoru plně požadavky kladené na disertační práce, doporučuji ji proto k obhajobě a navrhuji klasifikaci „prospěl/a“.

V Praze 23.5.2016

PhDr. Eva Dragomirecká, PhD.